

Özet:

Prof. Mete Ünal makalesinde, “kırk dört yıl birlikte çalıştığım hocam ve ağabeyim” diye tanımladığı Muammer Onat’ı üç ana başlıkta değerlendiriyor: “insan” olarak, “eğitimi-öğretici, yol gösterici” olarak ve “mimar” olarak.

Ünal, 1960’da İtalya yaptığı seyahatin Muammer Onat’ın mimar kimliğinin yanısıra eğitimi kimliğinin de gelişmesi bakımından çok etkili olduğunu vurguluyor. Ayrıca Onat’ın, 1968 öğrenci hareketlerinin ardından Akademi’de yapılan eğitim reformu kapsamında mimarlık bölümünde yapılan değişikliklerdeki değerli katkılarına dikkat çekiyor.

Ünal makalesinin üçüncü bölümünde Muammer Onat’ı; konuttan toplu konuta, büro binalarından endüstri yapılarına, iç mekan düzenlemelerinden çevre düzenlemelerine, kentsel tasarımdan ve restorasyona kadar mimarlığın farklı pratiklerinde verdiği çok önemli yapıtlar bağlamında ele alıyor. Bunlar arasında Frej Apartmanı ve Ford Vakfı ödülünü almış olan Değirmendere Güzel Sanatlar Parkı’na geniş yer veriyor.

Summary:

In this article, Prof. Mete Ünal evaluates Prof. Muammer Onat, whom he call as “my teacher/tutor and my older brother since forty years” in three main titles: Muammer Onat as “a human”, as “an educator-tutor-guide” and as “an architect”.

Prof. Mete Ünal calls attention to the Italy trip on which Muammer Onat set out in 1960, which was very influential on his architectural identity as well as on his educational identity. He also points out that Muammer Onat gave great contribution to the Education Reform in the Architecture department of Academy of Fine Arts which was made after the student protests in 1968.

In the third part of the article he evaluates Muammer Onat as an architect who realized many important works in different fields of architecture, for example social-housing, one-family houses, industrial buildings, interior designs, urban design and restoration projects. Among others, he explains the restoration project of Frej Building in Şişhane-Istanbul and the Değirmendere Fine Arts Park which was awarded with the Ford Foundation Prize in detail.

Anahtar Kelimeler:

Muammer Onat, Mimarlık, Konut Mimarisi, Restorasyon, Endüstri Binaları, Kentsel Tasarım

Keywords:

Muammer Onat, Architecture, Housing, Restoration, Industrial buildings, Urban design

“Muammer Hoca/Ağabey’i Anlatmak”

Prof. Mete ÜNAL,
MSGSÜ Mimarlık Fakültesi
Mimarlık Bölümü

Prof. Muammer ONAT, 1965 yılından bu yana, tam kırk dört yıl birlikte çalıştığım bir hocam ve ağabeyimdi. 28 Ekim 2009 tarihindeki vefatının ardından kendisini anlatmak benim için çok güç. Bu güçlüğü bile bile, bir mimar-hoca olarak Prof. Muammer Onat’ın çok yönlü kimliğini genç kuşaklara aktarmak istiyorum.

Muammer Hoca/Ağabey’i üç ana başlıkta değerlendirmek mümkün.

Birincisi; “insan” olarak Muammer Hoca/Ağabey,

Muammer Onat, doğru, dürüst, yalandan riyâdan uzak, olgun bir insandı. Alçak gönüllü, her türlü insanla kolay diyalog kurabilen, şatafatsız, “afrası tafrası olmayan” nadir insanlardan biriydi. Kısaca, saygılı, görgülü bir insandı. Donanımlı, ama gösterişsiz, son derece düzenli, ama görünüşüyle her şeye boş verir gibi gözükten, son derece titiz, araştırmacı, zekî, çalışkan ve ilkelerinden asla ödün vermeyen bir insandı. Bilgili, ama bilgisini ön plana çıkartmayan bir insandı. Muammer Ağabey bana göre bir

buzdağı gibidir; bilindiği gibi, buzdağının su altındaki kısmı görünenden çok fazladır.

İkincisi; “eğitimi-öğretici, yol gösterici” olarak Muammer Hoca/Ağabey;

Muammer Hoca/Ağabey daima, Arif Hikmet Hoca’nın asistanı olmaktan gurur duyardı. Egli’nin asistanı Halit Femir Hoca’dan da mimar olarak hep övgüyle söz ederdi. O’nun “mimar-hoca” kimliğinde, bu iki mimar-hocanın çok büyük etkisi olduğunu söyleyebilirim. Arif Hikmet Hoca’nın akılcı, fonksiyoncu tavrı ile Halit Femir Hoca’nın yalın mimari çizgisi...

17 Aralık 1992’de yazdığı özgeçmişinde, “1960 yılında burslu olarak bir yıl İtalya’da kaldım. O zaman oldukça aktüel olan İtalyan toplu konut sistemini (INA Casa) inceledim. İtalya’ya yayılmış uygulamaların pek çoğunu yerinde gördüm. Bu vesile ile İtalya’yı gezdim. Bu benim için ikinci bir mimarlık eğitimi olmuştur diyebilirim.” demektedir. Kuşkusuz, İtalya seyahati onun mimarlık kimliği kadar

öğretici kimliğinin gelişmesi, olgunlaşması bakımından da çok etkili olmuştur. İtalya’da birlikte olduğu Tamer Başoğlu, “*INA Casa incelemeleri için yaptığı harcamalarla, o zaman yeni bir araba alınabilirdi*” diyerek onun mesleği uğruna yaptığı özveriği anlatır. Bu, aynı zamanda onun “mimarlık sevdalısı” kimliğini ortaya koymasından da önemlidir.

Yukarıda belirttiğim nitelikleri ve özellikleri taşıyan Muammer Hoca/Ağabey öğrencileri ile çok yakın ilişkiler kurmuş, bütün bildiklerini onlarla paylaşmış, onlara sabırla yaklaşmış, onların gizli değerlerini ortaya çıkartmak için olağanüstü çaba göstermiştir.

Gerek lisans öğrencilerine, gerekse yüksek lisans öğrencilerine yaptırdığı projelerde, tasarımların dar çerçevede kalmamasına, geniş perspektifte ele alınmasına, ufuklarının genişletilmesine özen göstermiştir. İlerici nitelikte yaklaşımları fırsat buldukça uygulamaya çalışmış, sınırlara sıkışıp kalmak yerine, sınırları zorlayan, büyük düşünmeyi ön plana çıkaran, öncü çalışmalar yaptırmıştır. Düşüncenin, daima ön planda tutulması gerektiği ilkesini öğrencilerine öğütlemiştir. Bıkmadan, usanmadan, büyük bir özveri ile yaptırdığı projelerde, öğrencilerin özgüvenlerinin sağlanmasında büyük çaba göstermiştir. Günün değişen koşulları içinde, toplumsal sorunların mekânsal çözümünde öneriler geliştirmiştir. Tarihsel kimliği reddetmeden, gerekli referanslar alınarak yeni çözümlerin araştırılması ve mimariyi dar kalıplara sokmadan, çağdaş mimari ile bütünleştirmesi yönünde önemli katkılarda bulunmuştur.

Özellikle, öğrencilerine yaptırdığı projelerde, mimar olarak karşılaştığı imar planı, yönetmelik gibi gerek şehircilik, gerekse mimarlık, hatta statik konuların zorlamalarına, sınırlamalarına, tepkisel bir karşı çıkış gösterdiği söylenebilir. Bir anlamda, bu yaklaşım, yapamadıklarının rövanşını alması gibi görülebilir. Aynı zamanda, ileride kural koyucu olarak görev yapacaklar için yol gösterme, geleceğe dönük ortam hazırlama olarak da değerlendirilebilir.

1968 Öğrenci Hareketleri sonunda, Akademi’de yapılan eğitim reformu kapsamında, Mimarlık Bölümü’nde yapılan değişikliklere değerli katkılarda bulunmuştur. Bunların arasında özellikle diploma proje konularının öğrenciler tarafından seçilmesi, “ön jüri” kavramının konulması, 5. projenin yarı bağımsız, diploma projesinin tamamen bağımsız olarak öğrenci tarafından yapılması gibi yenilikçi davranışlar sayılabilir.

Bina Bilgisi Bilim Dalı’nın, bugünkü kadrosunu oluşturan öğretim elemanlarının çoğu lisans, yüksek lisans ya da doktora çalışmalarını Muammer Hoca ile yapmışlardır. Engin bilgi ve tecrübe birikimi ile onların yetişmelerinde büyük emeği geçmiştir. Bu anlamda, birimiz elemanlarının ona çok büyük şükran borcu vardır.

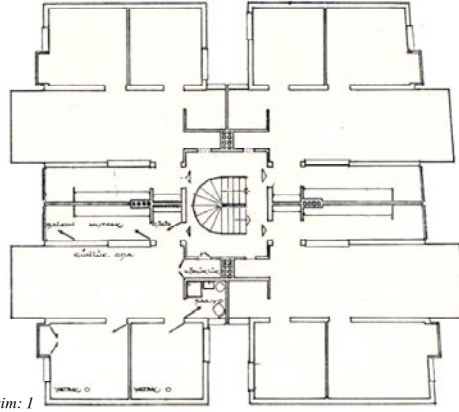
Muammer Hoca/Ağabey’in öğrenci ve öğretim elemanları ile birlikte Floransa’da, Hamburg ve İstanbul’da karşılıklı olarak yaptıkları atölye çalışmaları eğitim kurumumuz hakkında çok olumlu izlenimler bırakmış ve övgüyle karşılanmıştır. Oralarda yapılmış çalışmalar kurumumuzda sergilenerek okulumuz öğrenci ve öğretim elemanlarının izlenimine sunulmuş, burada da aynı olumlu etkiyi bırakmıştır.

Resim: 1-2-3
Nejdet Ataman
Apartmanı,
Bakırköy
Yenimahalle.

Öğrencilerin eğitime başladıkları ilk yarıyıldan itibaren, Bina Bilgisi Açılış Dersi için hazırladığı metin altı başlık içerir:

1. Düşünmeyi öğreneceksiniz.
2. Düşündüklerinizi kâğıda dökmeyi öğreneceksiniz.
3. Tartışmayı öğreneceksiniz.
4. Eleştirmeyi öğreneceksiniz.
5. Üretmeyi öğreneceksiniz.
6. Beraber çalışmayı öğreneceksiniz.”

(Onat, 1994,38)

Resim: 1

Bu metin onun mimarlık eğitimi ve mesleği hakkındaki düşüncelerini belirtmesi bakımından çok önemli bir belgedir. “Bugün hayatınızda yepyeni bir dönem başlıyor.” cümlesi ile başladığı ve genç kadroya emanet ettiği ilk ders geleneğini bozmadan sürdürüyoruz ve sürdürmeye de devam edeceğiz.

Mimari proje hocası olarak görevini, aynı heyecan ve özveriyle, bir köşeye çekilmeden uzun yıllar devam ettirdi. Emekli olduktan sonra, bu çabasına şaşırarak bir kişiye söylediği “Devletin bana verdiği borcu daha ödemedim.” sözü çok anlamlı ve öğreticilik kimliğini ortaya koyan bir nitelik taşımaktadır.

Üçüncüsü; “Mimar” olarak Muammer Hoca/Ağabey,

Muammer Hoca/Ağabey, mimar olarak konuttan, toplu konuta, büro binalarından endüstri yapılarına kadar çok sayıda eser

Resim: 2

Resim: 3

Resim: 4

Resim: 5

vermiştir. İç mekan düzenleme, çevre düzenleme, kentsel tasarım ve restorasyon gibi mimarlığın değişik alanlarında çok önemli çalışmalar yapmıştır.

Kendi ifadesi ile “Bence iyi mimar veya kötü mimar vardır. Restorasyon yapan, hastane yapan, hapisane yapan mimar yoktur. Böyle bir ayırım mesleği “teknik meslek” haline getirir. Ben bina da yaptım, inşaat da yaptım, belki tuhafınıza gidecek ama müteahhitlik de yaptım. Ama kendi binalarımda.” demektedir. (Onat, 1996, 21)

Akademi’ye asistan olarak girmeden önce, 1963-1964 yılları arasında mimar olarak çalıştığım Bakırköy Yenimahalle’deki Emayetaş Fabrikası’nın bulunduğu arsaya yakın, cadde üzerinde bulunan bitişik düzende inşa edilmiş bir apartman binası dikkatimi çekti. Akademi’ye girdikten çok sonraları, “Başlangıcından Günümüze Mimarlık Hocaları” (Yapı Dergisi, 1983, 39) adlı yazıdan, bu binanın tasarımının Muammer Hoca/Ağabey’e ait olan Nejdet Ataman Apartmanı olduğunu öğrendim (Resim 1-2-3).

1969-1970 yıllarında inşa edilen Etiler’deki Modern Mesken Yapı

Kooperatifi de çıkmaları ile geleneksel mimarimizin çok güzel bir yorumudur (Resim 4-5). Bu bina, yukarıda sözünü ettiğim Nejdet Ataman Apartmanı’nın bir bakıma ayırık düzende bir kooperatif konutunda yeniden yorumlanması olarak değerlendirilebilir. (Ünal, 1973, 214 - Ünal, 1983, 34-40) Ayrıca, her iki binada salonlar sofa niteliğinde çözülmüş, böylece dolaşım alanı yaşam alanına katılmıştır. Geleneksel Türk Evi’nin çağdaş yorumlamalı örneğinden ilki üzümlere söylemeliyim ki yıkılmış, yerini altı katlı bir apartmana bırakmıştır. İkincisinin de balkonları kapatılmış, doğramaları ahşapken, üç dairesi dışında, plastik doğramaya -bazılarının oranları da bozularak- dönüştürülüp, tanınmaz hale getirilmiştir. Cadde üzerindeki konutlar işyerlerine dönmüş; tabelalarla ve iklimlendirme aygıtlarıyla görsel kirlilik yaratılmıştır.

Bildiğim ve önemle üzerinde durmak istediğim bir başka konut binası, Beşiktaş Çırağan Caddesi üzerinde, MSGSÜ Fen-Edebiyat Fakültesi’nin karşısındaki, zemin katında mağaza olan, şimdi büro

Resim: 4-5
Modern Mesken Yapı
Kooperatifi, Etiler.

Resim: 6-7

Resim: 6-7
Sanlıkol Apartmanı,
Çırağan Caddesi Beşiktaş.
Resim: 8
Beko Ticaret A.Ş.
Genel Müdürlüğü,
Nuri Ziya Sokak, Beyoğlu.

olarak kullanılan apartmandır. Özellikle, cephe anlayışı diğerlerinden çok farklıdır. Cephede, iç planlamanın ihtiyaç duyduğu boşluklar, doluluklarla denge kurularak yere kadar inen ahşap doğramalı üçgen çıkımlar biçiminde çözülmüştür. Bu sayede Hoca/Ağabey, imar yönetmeliğinin çıkma için izin verdiği 20 cm içinde kalma şartını ustaca ele alarak, mimarca

en doğru biçimde yorumlamıştır. (Resim 6-7) İstiklal Caddesi, Nuri Ziya Sokak'ta, son dönemde yaptığı büro binası da önemli yapılarından biridir. Özellikle, iç planlaması son derece sade, esneklik gösteren nitelikte, cephesi ise arsanın eğimine bağlı olarak biçimlenmiş, düşey sağrıklıkların egemen olduğu bir bina idi.

4 Nisan 2009 cumartesi günü fotoğraf çekmeye gittiğimde, binanın cephesinin tümüyle değiştiğini, tabir caizse, günün anlam ve öneminde yeniden değerlendirildiğini gördüm; tabii çok şaşırdım.

Muammer Hoca/Ağabey bu holdinge çok sayıda bina tasarlamış, uygulamıştı. Bu değişiklik için bir telefon açmışlar mıdır; öyle tahmin ediyorum ki, açmamışlardır.

(Resim 8)

Resim: 8

Muammer Hoca/Ağabey, tasarımını ve uygulamalarını yapmış olduğu çok sayıda fabrika binası ile sanayileşmemizde, mimar olarak büyük katkılarda bulunmuştur. Bunlardan biri de Beylikdüzü'nde yer alan televizyon fabrikasıdır (BEKO Elektronik Aletler Fabrikası, 1978). Fabrikanın yapısal sisteminin mimari plastik olarak dışarıya yansıtılması

çok başarılıdır. Hoca/Ağabeyin, yolla bina arasında tampon bölge yaratmak düşüncesiyle oluşturduğu yeşil alanın zaman içinde yapılarla doldurulması sonucu, ne yazık ki bu yapı çevreden algılanamaz hale gelmiştir.

Arnavutköy Sekbanlar Sokağı'ndaki Âbid Kayahan Evi (1982), Kadri Paşa Yalısı (1984), Reşat Paşa Konağı (1988), Zarf Mustafa Paşa Yalısı (1991) restorasyon çalışmalarından bazılarıdır.

Restorasyon projeleri içinde önemli bir yer tutan Frej Apartmanı (1991), Hocanın mimar kimliğini somut olarak ortaya koyan çok önemli bir eserdir. Bütün mimarlar ve restorasyonla uğraşanlar, Frej Apartmanı'nın öyküsünü mutlaka okumalıdır. Ersen Gürsel ve Afife Batur'un 1996 yılında Muammer Hoca/Ağabey'le yaptığı, mimarlık tarihimiz için çok büyük önem taşıyan kapsamlı söyleşiden Hoca/Ağabey'in hem restorasyon anlayışı hem de mimarlığı ve kişiliği ile ilgili ilginç değerlendirmeleri aktarmakta yarar görüyorum. (Onat, 1996, 21)

"İyi mimar olmayan restorasyona soyunmasın."

"Bana ne iş gelirse yapıyorum, iş gelsin diye bakıyorum. O kadar severek yapıyorum ki bir gün iş gelmese üstüne para vererek yaparım."

"Ben yaptığım bütün binaları böyle çizdim, çalıştım. Dosyalar dolusu resimler çizmişim; ama bunu hiç kimseye göstermiyorum. Çünkü 'enayi' diyecekler bana, o korkuyla göstermiyorum. Kesinlikle hiç ortaya çıkmıyorum. Ve böyle dalgacı bir görünüm altında yaşıyorum. Bunu siz bilin. Kesinlikle gerçek tabiatım bu değildir. Aksine titiz, ciddi. Böyle tuhaf bir tabiatım var. Bu gibi kimselere 'enayi' dedikleri

Resim: 9

için, kimseye gerçekten bu yüzümü göstermiyorum; kimse bunları görmemiştir. Siz gördünüz. Böyle bitirelim isterseniz; biraz da acı ama..."

...

"40 yıla yaklaşan süre içinde başta sözünü ettiğiniz binalardan birçoğunu yaptım. Bu yaptıklarımı en olması gereken şekilde, çok uğraşarak, hiçbir gösterişten ve stilden vesairenden destek almadan, hiçbir modele uymadan ve Türkiye koşullarında yapabilecek şekilde çizdim." "Çivisine kadar hepsinin sorumluluğunu alabilirim ve hesabını veririm."

Muammer Hoca/Ağabey'in son dönem çalışmaları içinde mesleki bilgi, birikim ve deneyimini ortaya koyan Değirmendere, Tuzla ve Sultanahmet çalışmalarının ayrıca önemli olduklarını düşünüyorum.

Koruma amaçlı çalışmaları içinde Değirmendere Güzel Sanatlar Parkı ile Ford Vakfı ödülünü alan çalışmasının özel bir yeri vardır. Metin Sözen'in başkan, Ataman Demir'in başkan yardımcısı, İlgi Yüce Aşkun ve Mustafa Cezar'ın üyesi olduğu, Bursa Kültür ve Tabiat Varlıkları Kurulu tarafından, Değirmendere'nin Eski Yalı Mahallesi kentsel sit alanı olarak tescil edilmiştir. (Resim 9)

Resim: 9

Eski Yalı Mahallesi Koruma Amaçlı İmar Planı'nda Değirmendere Belediyesi Güzel Sanatlar Parkı.

Resim: 10

Muammer Onat çalışmalar sırasında Ahşap Heykel Sempozyumu'na davetli yabancı heykeltıraşlarla projeyi konuşurken.

Resim: 10

Değirmendere daha sonra İstanbul II No'lu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'na bağlanmıştır. O dönemde başkanlığını değerli arkadaşım Besim Çeçener'in yaptığı İstanbul II No'lu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu, Bursa Kurulu'nun almış olduğu kararı uygun bulmuş, hatta sınırlarını yetersiz bularak genişletmiş ve "Koruma Amaçlı İmar Planı"nın yapılmasına karar vermiştir.

Değirmendere'de düzenlenen Uluslararası Ahşap Heykel Sempozyumları dolayısıyla, yakından tanıdığı heykeltıraş Tamer Başoğlu ile temas kuran belediye başkanı, Koruma Amaçlı İmar Planı'nı Muammer Hoca/Ağabey'e yaptırmıştır. Kentsel tasarım, restorasyon, rekonstrüksiyon ve yeni yapıları içeren mükemmel bir proje ortaya çıkmıştır.

İstanbul II No'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 1.11.1994/3587 sayılı 7 sayfalık kararının 2. ve 3. sayfalarından alıntı yapmayı, konuya açıklık getirmesi bakımından uygun bulmaktayım.

"...geçmiş dönemlerin yanlış uygulamalarından ders alabilen Değirmendere Belediye Meclis Üyelerinin muhalif olanlarının dahi, toplum yararına girişimlerde bulunan bir Belediye

Başkanına arka çıkabileceğinin, onu destekleyebileceğinin, bu vesile ile herkese örnek olmasının temenni edilmesine ve Belediye Başkanı ile Değirmendere Belediye Meclis üyelerinin kutlanmasına,

Koruma amaçlı imar planı çalışmalarına özverilerini de katan Prof. Muammer Onat ve çalışma arkadaşlarının, konuyu ele alışlarının, araştırmalarının, verileri değerlendirmelerinin ve bu değerlendirmeleri planlama aşamasında gerçekçi ve uygulanabilir plan koşulları haline getirmelerinin, Kurulumuzun bir koruma amaçlı imar planı yapılmasında hedeflediği bilimsel standartlara uygun ve bundan böyle başka kentsel SİT Alanlarında, başka müelliflerce yapılacak çalışmalara örnek olabilecek nitelikte olduğuna, o nedenle Prof. Muammer Onat ve çalışma arkadaşlarına teşekkür edilmesine,

Kurulumuza sunulan 'Değirmendere Eski Yalı Mahallesi, Koruma Amaçlı İmar Planı'nın, teknik ve estetik başarısının ötesinde, işlevsel açıdan da özünde yoğun kültür varlığı korumasını taşıyan teklifi, bütünü ile bir kültür olayı niteliğine sahip kuldığına, gerek korunacak yapıların, gerek öneri yeni yapıların ve gerekse Kentsel SİT Alanındaki boşlukların yoğun kültürel etkinliklere açılmasının, taşınmaz kültür varlıklarının belgesel niteliğinin gelecek kuşaklara en etkin ve yararlı biçimde aktarılması olacağına, o nedenle, bu projenin gerçekleştirilmesine ilgili tüm kurum ve kuruluşların yardımcı olmalarının, koruma olayında her zaman gereksinme duyduğumuz özendirme açısından, yarar bulunduğunun hatırlatılmasına..."

Bu projenin uygulanması sırasında, Muammer Hoca/Ağabey yaz demeden,

Resim: 11

Resim: 13

Resim: 12

Resim: 14

kiş demeden, her hafta sonu otobüsle Değirmendere'ye giderek, uygulamayı, birebir yerinde sürdürmüştür. (Resim 10) Çünkü Hoca/Ağabey'in bir başka yönü de uygulamada etkin olabilmek için bitmiş proje vermemesi, ana hatlarını belirlediği en ince ayrıntıya kadar düşünüp çizdiği-çizdirdiği projeleri yerinde, şartlara göre zaman zaman değiştirerek, ana hatlardan ödün vermeden uygulamasıdır. Özellikle Ahşap Heykel Parkı, önceden ana hatları belirlenmiş projenin dışına çıkmadan, ancak heykellere göre yerinde yeniden ele alınarak gerçekleştirilmiştir.

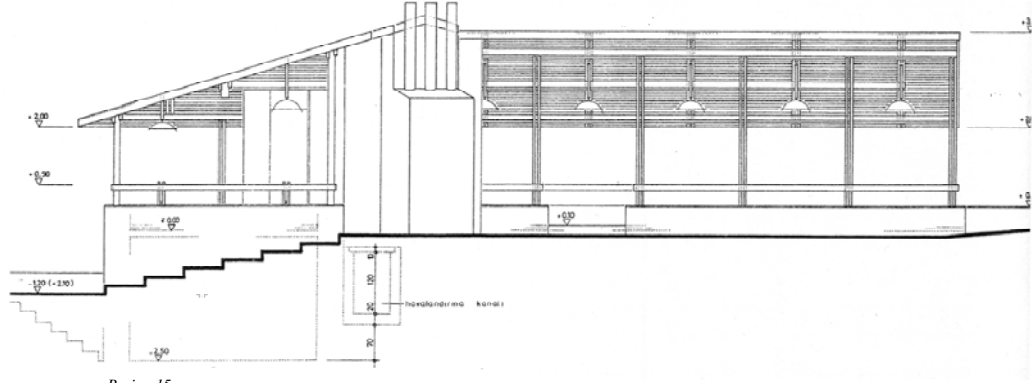
(Resim 11, 12)

Belediye bu projenin uygulanmasında, kendi taş ocaklarından yararlanarak çıkardığı taşları kullanmış, Fransa'da uzun süre çalışmış bir taş ustası dışında kendi kadrolu teknik eleman ve işçilerinden yararlanmıştır. (Resim 13, 14)

Onaylanmış projenin en önemli unsurlarından biri olan Kültür ve Sanat Merkezi -belki de, çevresindeki yapıları perdelediği için oy kaybı ile uygulanmamıştır. Kurulca onaylanan projelerden (Resim 15-16-17) gerçekleştirilmiştir.

Proje eksik olarak hayata geçirilmesine karşın, basında ilgi uyandırmış, hakkında

Resim: 11-12-13-14
Güzel Sanatlar Parkı.
Değirmendere, Kocaeli.

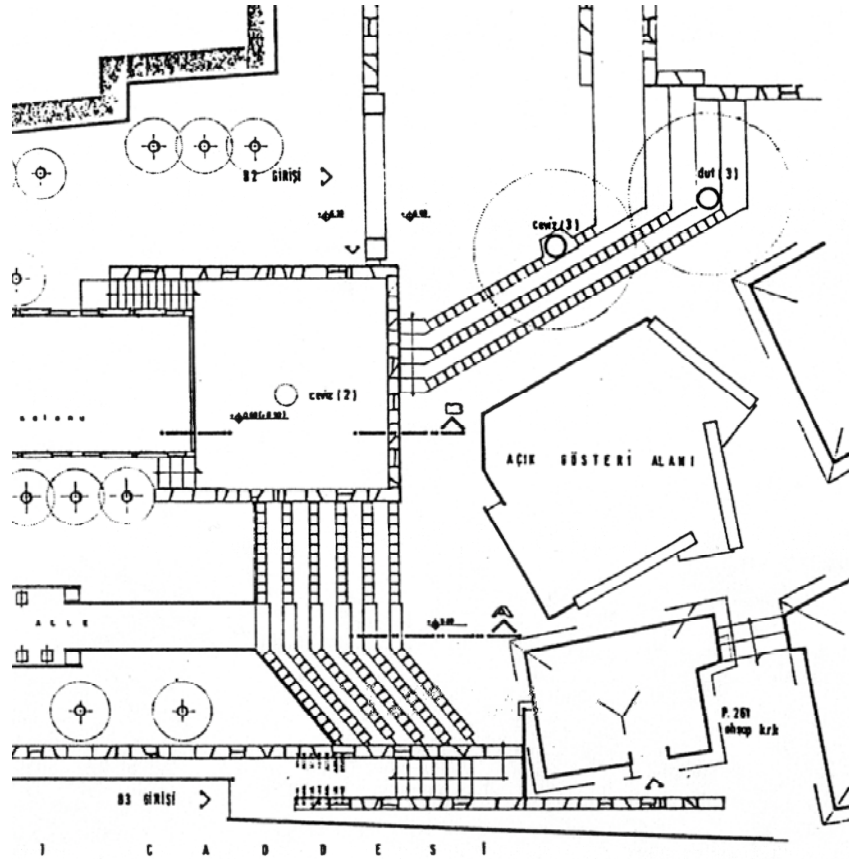

Resim: 15

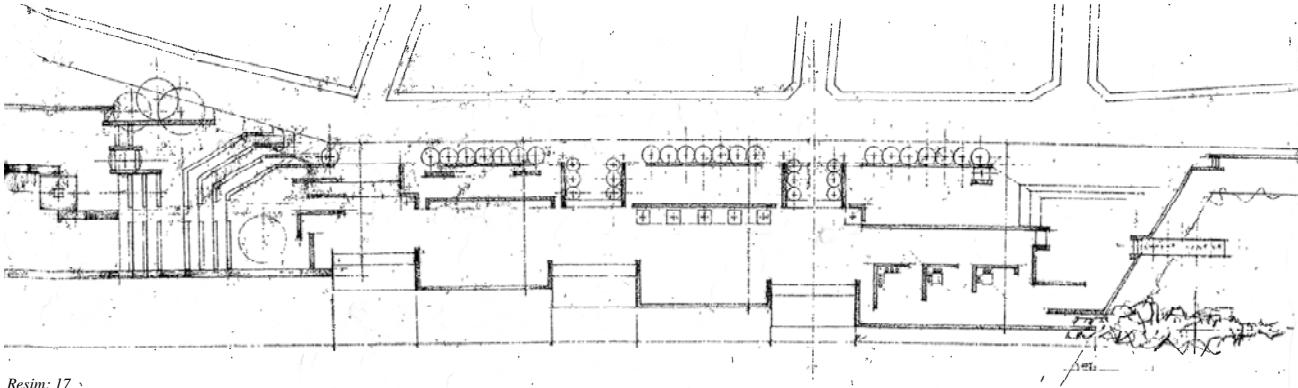
Resim: 15 çok sayıda yazı yayınlanmıştır. Bunlardan Oktay Ekinci'nin Cumhuriyet Gazetesi'ndeki "Uygarlıkların İzinde" köşesinde "Değirmendere'de Kent Kültürü" başlıklı, konuyu geniş bir perspektifte ele alan yazısından bir bölümü sunmakta yarar görmekteyim:

Resim: 16 Sanatçılar Sundurması kesiti. Açık Hava Gösteri Alanı ile çevresinin planı.

"Belediyenin önce SİT alanı ilan edilmesini önerip ardından koruma projesini de başlattığı Eskiyalı Mahallesi'nde ise ancak 10-12 kadar eski ev kalmış. Çevresi yüksek apartmanlarla kuşatılan bu küçük SİT'in denizle olan geleneksel ilişkisini ise yine yakın yıllarda dikilen apartmanlar

Resim: 16

Resim: 17

tümüyle kesmiş durumda. Mahallenin adını taşıyan Eskiyalı Camisi de olmasa, buranın daha 1980'lere dek Değirmendere'nin yalısı olduğunu anımsamak pek olası değil. Mimar Sinan Üniversitesi'nin 'akademi' kimliğiyle bütünleşen öğretim üyelerinden Prof. Muammer Onat'ın yürüttüğü koruma projesinde, elde kalan bu son yalı evleri bahçeleriyle birlikte yeni bir kentsel yaşama hazırlanıyor. Böylece Değirmendere'ye hem bir kültür alanı, hem de yeşil alan niteliği taşıyan bir düzenleme kazandırılıyor. Yine projede öngörülen sanat etkinliklerine hizmet edecek tasarımlar ise tarihsel çevre ile kent kültürü arasındaki uyumlu birlikteliğin çağdaş bir örneğini oluşturuyor.

Değirmendere'de iki yıldır gerçekleştirilen ahşap heykel sempozyumu da aslında Eskiyalı Mahallesi Koruma Projesi'ne güç veren en önemli etkinlikler arasında. Proje alanında heykel sergileri için ayrılan özel mekanlar, yine heykel, seramik ve el sanatlarına ilişkin atölyeler ve tüm bu çalışmaların yılın hemen her ayına yayılmasına yönelik yeni işlevler içeren restorasyon önerileri özel yer tutuyor. Denebilir ki Eskiyalı Mahallesi, bir anlamda Değirmendere'ye eski kimliğini yeniden anımsatan, ancak geleceğe de uyarca yönelmeyi

hazırlayan çabaların kentsel etkileşim merkezi olacak.”

1999 Kocaeli depremde Güzel Sanatlar Parkı, onlarca ahşap heykeli ile birlikte denize gömüldü, caminin minaresi yıkıldı, restorasyonu başlamış ahşap binalar geçici olarak belediye hizmet binaları olarak kullanıldı. Sanatçılar sundurması, geçici heykel sergisi, heykel atölyesi ve kalıcı heykeller platformu yerinde idi. Ancak deprem, projenin uygulanmasında büyük kesinti yarattı.

Tuzla'da üç ayrı alana yayılmış “İçmeler'in Doğal Sit Alanı Çerçevesinde Bütünleştirilme Amaçlı Çevre Düzenleme Projesi, Tedavi ve Konaklama, Açık ve Kapalı Havuzlar ve Maden Suyu Şişeleme Birimleri'nin Projelendirilmesi” benim yakından bildiğim başarılı projelerinden biridir. Çok geniş kapsamlıdır. Gerek bütünleştirme, gerekse çevre düzenleme, peyzaj ve mimari kararları bakımından son derece sade, olgun, titiz nitelikte ele alınmıştır. Uygulamaya geçildiğinde, işverenin kurulca onaylanmış proje dışına çıkmaya başlaması, Muammer Hoca/Ağabey'in ilgisini kesmesine neden olmuştur. Bence bu düzenlemenin O'nun tarafından gerçekleştirilmemesi büyük kayıptır.

Resim: 17
Ahşap Heykel Parkının
planı

Muammer Hoca/Ağabey'in belki de en değerli çalışması Sultanahmet Meydanı Düzenleme Projesi'dir. Sultanahmet Meydanı düzenleme işini, Büyükşehir Belediyesi'nden ihale ile alan Hoca/Ağabey, her zamanki gibi -haklı olarak- proje sınırlarını genişletmiştir; bir yandan Sirkeci'ye, öte yandan Ahır Kapıya kadar... Başka türlü davranışın meydan düzenlemesini eksik bırakacağını düşünerek, zaman ve emek açısından kaybı göze almasına rağmen çalışmalarını sürdürmüştür. Projenin gecikmesinden kaynaklanan yaptırımlar ve bürokratik uygulamalara karşın Hoca/Ağabey projesinden ve çalışmasından ödün vermemiştir. Bürosunu ziyaret ettiğim zamanlarda gördüğüm ve uygulanması halinde kentimize çok şey katacağına inandığım böyle bir projenin gerçekleşmemesi İstanbul için büyük bir kayıptır.

Geçen hafta cuma ve cumartesi (3-4 Nisan 2009) günleri, Hoca/Ağabey'in bildiğim binalarını yerinde görmek istedim... Önce Yenimahalle'ye gittim, 1 saat dolaştım durdum. Esefle belirtmem gerekir ki Hoca/Ağabey'in yapısını bulamadım. Sürekli hafızamı kurcaladım. Birkaç bina hariç 1964'den bu yana hiçbir yapı kalmamış; ruhsuz bina kitlelerinin oluşturduğu sokaklar, caddeler... Tamamen yabancı hissettim kendimi; aradığım bina yok... Birkaç onarılmış ahşap bina kalmış, diğer ahşap binalar yıkılmaya yüz tutmuş. Üzerinde satılık ilanları, kapıları duvarlarla örülmüş binalar... Peki, o günden bugüne yapılanlar... Bir yandan sözüm ona şehircilik uygulamaları, düz yüzeyle yüksek binalar, balkonları kapatılmış, pencereleri plastik doğrama olmuş, hele son dönemdekiler, iyice görgüsüz, kemerli, boyalı binalar...

Üzülerek ifade etmek istiyorum ki, mimarın yoğun çabaları ile tasarlanan, uygulanan binalar ve düzenlemeler, yetkili-yetkisiz kişiler tarafından, mimarın kendisine sorma nezaketi bile gösterilmeden çok çabukça değiştiriliyor, hatta yıkılıyor. Bütün bu olumsuzluklar, Hoca/Ağabey'in daima söylediği "*Mal sahibi mektebi açmak lazım*" sözünü doğrular. İster özel kişi, isterse kamu ya da özel sektör yöneticisi olsun, hiç fark etmiyor... Acaba, Hoca/Ağabey bu sözleri ile, bir üst yapı kurumu olarak mimarlığın başarısı ve sürekliliğinin eğitim-kültür gibi alt yapı kurumlarının güçlü olmasına bağlı olduğunu mu anlatmak istiyor?

Değerlerimize sahip çıkalım, değerlerimizi yüceltelim, değerlerimizin sayılarını artıralım. Bir başka deyişle "değerlilerimize" sahip çıkalım, "değerlilerimizi" yüceltelim, "değerlilerimizin" sayılarını artıralım. Günümüz gelişmiş toplumlarının genel yaklaşımı budur. Bu yolda, biz de hızla açığımızı kapatalım. Kültürümüzün daha geniş kitlelere tanıtılmasını sağlayalım.

Dile kolay, ömrümün üçte ikisine yakın yılını birlikte geçirdiğim Muammer Hoca/Ağabey'le aramızda değil tartışmak, en ufak kötü ya da imâli bir söz geçmemiştir. Benim onunla geçirdiğim her gün, her dakika Tanrı'nın bana bağışladığı bir lütûf, benim için de büyük bir onurdur. Her hocamdan çok şey öğrendiğim gibi ondan da çok şey öğrendim, hâlâ da öğreniyorum.

Sözlerimi, Emerson'un bir sözü ile bitirmek istiyorum; "*Alkış en sessiz karşılayan, alkış hak etmiş demektir*".

KAYNAKÇA:

- Anonim 1983. Başlangıcından Günümüze Mimarlık Hocaları. *Yapı Dergisi* Sayı 49.
- Onat, M. 1994. MSÜ 1993-94 Öğretim Yılı Bina Bilgisi Dersi Açılış Konuşması. *Ege Mimarlık*, Sayı 14
- Onat, M. 1996. Frej Apartmanı Öyküsü. *Ege Mimarlık*, Sayı 19.
- Ünal, M. 1973. *İstanbul'da Apartmanın Tarihsel Gelişimi ve Konut Sorunu İçindeki Rolü Üzerine Bir Araştırma*. Basılmamış Doçentlik Tezi, DGSA.
- Ünal, M.1983. Tarihsel Sıralama İçinde İstanbul'da Apartman Cepheleeri. *Yapı Dergisi* Sayı 50.